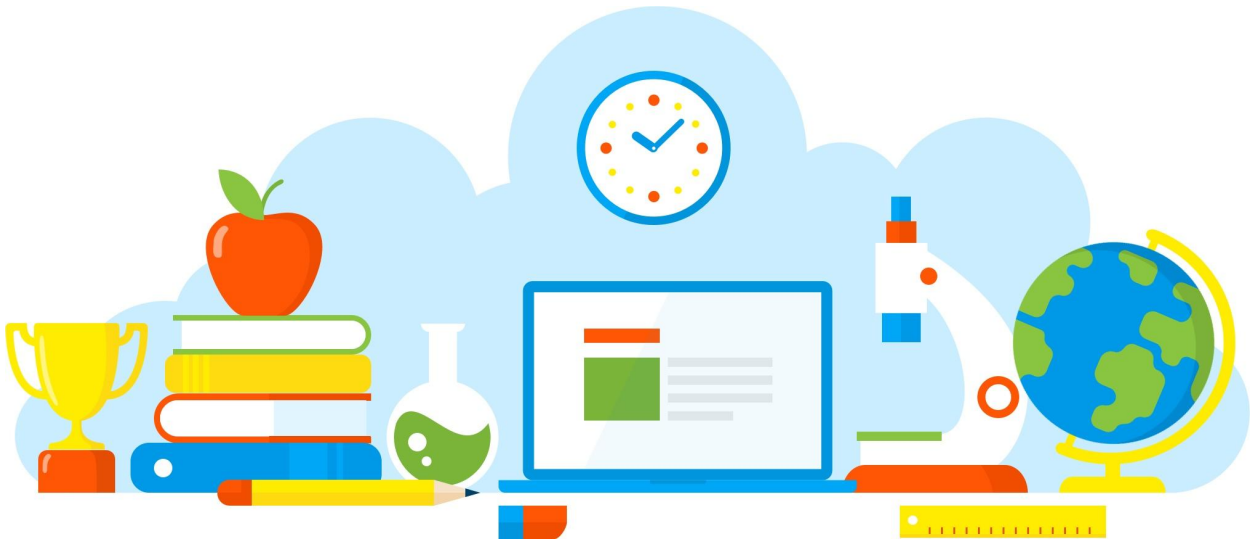

Շախմատ գիտահետազոտական ինստիտուտ

Ուսուցիչների Պարտադիր Ատեստավորում

Հետազոտական աշխատանք

*Ուսուցչի տարիայական և մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների կատարելագործումը
ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքի ընթացքում*

Մասնակից՝ Գայանե Սարունգուլյան

Դպրոց՝ Երևանի Աշոտ Մանուկյանի անվան թիվ 93 միջնակարգ դպրոց

Վերապատրաստող՝ Վահան Սարգսյան

Երևան 2022

Բովանդակություն

Ներածություն	3-4
Ջետազոտության նպատակը	4
Ջետազոտության խնդիրներ և հարցեր	4
Գրականության ակնարկ	5-8
Ինքնակրթությունը ուղղված «Շախմատ» առարկայի դասավանդման արդյունավետության բարձրացմանը	8-9
Էմպիրիկ հետազոտություն	9-13
Եզրակացություն	14
Գրականության ցանկ	15

ՆԵՐԱՃՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսումնական գործընթացում շատ բան, եթե ոչ բոլորը, կախված է մեզանից՝ ուսուցիչներից: Մեր նախաձեռնությունը, ստեղծագործական գործունեությունը, ինքնատիպությունը, մտածողությունը, նորացման և նորարարության ցանկությունը անփոխարինելի գործոն է կրթական համակարգի զարգացման, նրա առաջընթացի համար: Ուսուցչի աշխատանքի առանձնահատկությունը խրախուսում է նրան համալրել գիտելիքներն ու հմտությունները ամբողջ կյանքում: Ուսուցչի աշխատանքը գիտական ուսումնասիրություն է, որի նպատակն է ստանալ սեփական, այսինքն՝ հեղինակի եզրակացություններն ու արդյունքները (տեսական և գործնական) դասավանդման ոլորտում: Անշուշտ, նոր տեսակի գործունեության անցումը հեշտ չէ և ամեն ինչ կախված է, մի կողմից, հենց ուսուցիչից (նրա կարողությունները գիտական աշխատանքի համար, պահանջների մակարդակը, արժեքային կողմնորոշումներ և ձգտումներ), մյուս կողմից՝ դպրոցի կրթական գործընթացի կարիքներից: Արդի պահանջներին համահունչ անընդհատ տեղի են ունենում նաև կրթության բնագավառում փոփոխություններ: Ուսուցման ավանդական ձևերից հրաժարումը, հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների կիրառումը, համագործակցային ուսումնառությանը և ստեղծագործական մտածողությանը նպաստող ռազմավարությունները, համաշխարհային կրթական կառույցներին ինտեգրումը թելադրում են կրթական նոր քաղաքականություն: Կրթության դերի արժևորումը պահանջում է ուսուցման նոր տեխնոլոգիաների և կազմակերպական ճկուն ձևերի որոնում, կրթության և դաստիարակության որոշ սկզբունքների վերանայում, անձնակենտրոն մոտեցման ակտիվ ձևերի ու միջոցների ներդրում: Այս փոփոխություններով պայմանավորված՝ ընդլայնվում են կրթադաստիարակչական հաստատությունների հետազոտական գործառույթները: Սկզբունքորեն կարևոր է, որոնել, ստեղծել, նորացնել փորձարարությամբ հիմնավորել ուսուցման բովանդակությունն ու ձևերը, իրականացնել որոնողական-փորձարարական հետազոտական գործունեություն հասարակության՝ օրեցօր աճող կրթական պահանջմունքները բավարարելու համար: Առանձնահատուկ արդիականություն են ձեռք են բերում մանկավարժական հետազոտությունների արդյունքների՝ պրակտիկայում արդյունավետ ներդրման հարցերը՝ կապված կրթական քաղաքականության արդի զարգացումների և գերակայությունների հետ: Պարզ երևում է, որ հետազոտական կարողությունների, մանկավարժական հետազոտության մեթոդաբանության, 4 սկզբունքների, մեթոդների տիրապետումն անհրաժեշտ է ոչ միայն գիտնականների, այլև ուսումնական հաստատությունների ղեկավարներին, պրակտիկ մանկավարժներին, որոնք գիտահետազոտական-ստեղծագործական որոնումներ են իրականացնում պրակտիկ

գործունեության ընթացքում: Հետազոտական որոնումները օգնում են գիտակցել կրթության և դաստիարակության խնդիրներն և նպատակները, սոցիալական իրավիճակները, յուրացնել նորագույն տեխնոլոգիաները, գտնել մանկավարժության, հոգեբանության և հարակից այլ գիտությունների նվաճումներ համադրման նոր եղանակներ, վերլուծել հաջողություններն ու թերությունները, կանխատեսել հեռանկարները, տեսնել տեսնել անելիքները և առաջնահերթությունները, տիրապետել փորձարարական հետազոտության ձևերին ու մեթոդներին: Մանկավարժական հետազոտությունների մեթոդաբանությունը նպատակաուղղված է մանկավարժական հետազոտությունների անցկացման տեսական ու գործնական հարցերի ուսումնասիրմանը և կոչված է ապագա մասնագետների մեջ ձևավորելու գիտահետազոտական կարողություններ, մեթոդաբանական մշակույթ, ծանոթացնելու հետազոտության տեսական և էմպիրիկ մեթոդներին, մանկավարժական հետազոտությունների գիտական հասկացություններին, իրականացման մեթոդիկային և այլն: Մանկավարժական հետազոտությունների անցկացման մեթոդաբանության ուսումնասիրման գործընթացում հիմնավորում են մանկավարժական պրակտիկայում հետազոտության արդյունքների ուղիներ:

Հետազոտության նպատակը- Գտնել ուսուցչի մասնագիտական և առարկայական գիտելիքների ու հմտությունների կատարելագործման արդյունավետ ճանապարհներ:

Հետազոտության խնդիրներ և հարցեր/երեք հստակ ձևակերպված հարց/

1. Արդյո՞ք ինքնակրթությունը կնպաստի ուսուցչի գիտելիքների և հմտությունների կատարելագործմանը ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքների ընթացքում:

2. Ո՞րոնք են ինքնակրթության ոլորտները ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքների ընթացքում:

3. Ո՞րն է ուսուցչի ինքնակրթության առարկայական տարածքը:

Գրականության ակնարկ

Ուսուցիչների համար բազմաթիվ ուսումնական նյութերի հեղինակ Վ.Ս.Լիզիսկին արտահայտել է մի անվիճելի ճշմարտություն. «Ուսուցիչն այն մարդն է, ով սովորում է իր ամբողջ կյանքում, միայն այս դեպքում նա ձեռք է բերում դասավանդելու իրավունք»: Իսկական պրոֆեսիոնալ ուսուցիչը մշտական զարգացման և զարգացման մեջ է: Ուսուցչի պրոֆեսիոնալիզմի ձևավորման վրա հատկապես մեծ ազդեցություն ունեն ինքնակրթական և մեթոդական գործունեությունը: Այս գործունեությունը ներառում է.

- մշտական ծանոթություն տարբեր առարկաների դասավանդման ոլորտում գիտնականների ժամանակակից հետազոտություններին.
- դասերի և արտադպրոցական գործունեության կազմակերպման տարբեր ձևերի օգտագործման խնդիրների վերաբերյալ գործընկերների առաջադեմ փորձի ուսումնասիրություն.
- ծանոթացում վերապատրաստման և կրթության նոր ծրագրերին և հայեցակարգերին. ժամանակակից հասարակության մեջ մեծացել է ուսուցչի կարիքը, ով ի վիճակի է արդիականացնել իր գործունեության բովանդակությունը՝ քննադատական, ստեղծագործական արտացոլման և գիտության նվաճումների և առաջադեմ մանկավարժական փորձի կիրառման միջոցով:

Կրթությունը պետք է շարունակական լինի, քանի որ. հասարակության կյանքում լուրջ փոփոխությունները պայմանավորված են գիտության և տեխնիկայի արագ զարգացման ժամանակակից պայմաններով: Խոսքը ոչ միայն մշակութային դարաշրջանը փոխելու, այլև մարդու տեսակը փոխելու մասին է: Այս ամենը սկզբունքորեն նոր պահանջներ է առաջադրում կրթությանը՝ որպես մշակութային հաստատության, ուստի այս փուլում այն դիտվում է ոչ միայն որպես սոցիալ-մանկավարժական ենթակառուցվածքի արգասիք, այլև որպես շարունակական ուսումնական հաստատություն, որը ձևավորման մշտական գործընթաց է: և անհատի ինքնակատարելագործում: Ժամանակակից պայմաններում մշակվել են ուսուցչի պրոֆեսիոնալիզմի հիմնական չափանիշները, որոնց հիման վրա կարելի է եզրակացնել. 21-րդ դարի ուսուցիչն է.

- կարող է ընտրել առաջադրանքների իրականացման համար ուսուցման և կրթության ամենաարդյունավետ մեթոդները, միջոցները և տեխնոլոգիաները.
- կարող է կազմակերպել ռեֆլեքսիվ գործունեություն;
- ունենալ մասնագիտական բարձր որակավորում. Ներկա փուլում այնպիսի կրթությունը կարելի է որակական համարել, որը մարդուն հնարավորություն է տալիս ինքնորոշվել, կատարելագործվել և զարգանալ:

Ժամանակակից պայմաններում գնալով ավելի է տարածվում մեկ այլ մոտեցում՝ նշելով, որ ցանկացած կրթության եռությունը ինքնակրթությունն է: Այսօր «համակողմանի զարգացած անհատականություն» ձևավորելու հնարավորության մասին դասական պատկերացումները փոխարինվում են մարդկային կրթության հիմնարար անավարտության ըմբռնմամբ: Մասնագիտական տեղեկատվության հոսքը ոչ միայն աճում է, այլև որակապես թարմացվում է, ուստի ինքնազարգացումը ճանաչվում է որպես կրթության առաջատար արժեք: Անընդհատ աճում է ինքնակրթության անհրաժեշտությունը՝ որպես մասնագիտական գործունեության հատուկ տեսակ, որպես մարդու կենսակերպ զարգացած տեղեկատվական տարածքի պայմաններում: Ուսուցչական անձնակազմի կրթությունը, նրանց մասնագիտական հմտությունների կատարելագործումը մեթոդական աշխատանքի առաջնահերթ խնդիրն է: Մեթոդական ծառայությունը կոչված է ակտիվացնելու ուսուցիչների ստեղծագործական գործունեությունը, զարգացնելու նրանց մանկավարժական ոճի յուրահատկությունը և, ի վերջո, նպաստելու կրթական գործընթացի որակի և արդյունավետության բարձրացմանը: Եթե կրթական գործընթացը.

- իրականացվել է կամավոր
- կատարվում է գիտակցաբար
- ծրագրված, ղեկավարվող և վերահսկվող անձի կողմից,
- անհրաժեշտ է ցանկացած որակ կամ հմտություններ բարելավելու համար

դա ինքնակրթության մասին է: Ինքնակրթությունը պետք է հասկանալ որպես հատուկ կազմակերպված, սիրողական, համակարգված ճանաչողական գործունեություն, որն ուղղված է որոշակի որոշակի անձնական և սոցիալական նշանակալի կրթական նպատակների. ճանաչողական հետաքրքրությունների բավարարում, ընդհանուր մշակութային, մասնագիտական կարիքներ և առաջադեմ ուսուցում:

Հիմնական ոլորտները, որոնցով ուսուցիչը պետք է զբաղվի ինքնակրթությամբ.

- մասնագիտական (ուսուցման առարկա);
- հոգեբանական և մանկավարժական (կենտրոնացած աշակերտների և ծնողների վրա);
- մեթոդական (մանկավարժական տեխնոլոգիաներ, ձևեր, դասավանդման մեթոդներ և տեխնիկա)
- օրենսդրական;
- գեղագիտական (մարդասիրական)
- պատմական;
- օտար լեզուներ;

- տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ;
- հետաքրքրություններ եւ հոբբիներ:

Ո՞րն է ինքնակրթության գործընթացի էությունը: Ուսուցիչը ինքնուրույն գիտելիքներ է ձեռք բերում տարբեր աղբյուրները, օգտագործում է այս գիտելիքները անձի զարգացման և մասնագիտական գործունեություն: Սահմանենք գիտելիքի աղբյուրները. հեռուստացույց; թերթեր; ամսագրեր; գրականություն (մեթոդական, գիտահանրամատչելի, լրագրողական, գեղարվեստական և այլն); համացանց; սեմինարներ և կոնֆերանսներ; վարպետության դասեր; փորձի փոխանակման միջոցառումներ; էքսկուրսիաներ, թատրոններ, ցուցահանդեսներ, թանգարաններ, համերգներ: Բոլոր աղբյուրները կարելի է բաժանել նրանց, որոնք նպաստում են անձնական աճին և նպաստում են մասնագիտական աճին:

Եթե ուսուցչի գործունեությունը ինքնակրթության ոլորտում պատկերացնենք որպես բայերի ցանկ, ապա կստացվի՝ կարդալ, ուսումնասիրել, ստուգել, վերլուծել, դիտարկել, գրել: Ո՞րն է այս բայերի կիրառման առարկայական տարածքը: Ուսուցչի ինքնակրթության գործընթացի բաղադրիչները.

- Ուսումնասիրել և կիրառել մանկավարժական նոր տեխնոլոգիաներ, դասավանդման ձևերը, մեթոդները և տեխնիկան:
- Մասնակցել գործընկերների դասերին եւ մասնակցել փորձի փոխանակմանը:
- Բարելավել գիտելիքները դասական և ժամանակակից հոգեբանության և մանկավարժության ոլորտում:
- Սիստեմատիկորեն հետաքրքրվել ժամանակակից իրադարձություններով :
- Բարձրացնել բազմահմտությունների մակարդակը:

Ժամանակակից պայմաններում ուսուցչի անձի վրա շատ մեծ պահանջներ են դրվում: Ուսուցչի մասնագիտական կոմպետենտությունը բազմաչափ երևույթ է: Այն ներառում է ոչ միայն հատուկ հիմնական գիտական և մեթոդական գիտելիքներ, հմտություններ և կարողություններ, այլև մարդկանց հետ աշխատելու կարողություն՝ կախված ուսուցչի մասնագիտական և ընդհանուր մշակույթից, նրա արժեքային կողմնորոշումներից, իր գործունեության իմաստի և իր մասին պատկերացումներից: Աշակերտների հոգևոր աշխարհը հասկանալու և դրա վրա ազդելու կարողությունը, նրանց նկատմամբ հարգանքն ու վստահությունը, մարդասիրական լայն մշակույթը, մասնագիտական և խոսքի մշակույթի բարձր մակարդակը ուսուցչի հիմնական հատկանիշներն են, որոնք կատարելագործում են պահանջում մանկավարժական ողջ գործունեության ընթացքում: Որքան էլ արդյունավետ լինեն մանկավարժական խորհուրդները,

հոգեբանամանկավարժական սեմինարները, դասընթացները,, այնուամենայնիվ, դրանք երբեք չեն կարող փոխարինել հոգու և մտքի ինքնուրույն աշխատանքին: Ավելի շուտ, դրանք կարող են արդյունավետ համարվել միայն այն դեպքում, երբ ուսուցչին ուղղված են բովանդակության ստեղծագործական վերաիմաստավորմանը, որն իրականացվում է մեթոդական գործունեության միջոցով և կարող է միայն լավ հիմք դառնալ ուսուցչի աշխատանքի համար: Միայն սեփական, այլ ոչ թե առաջադեմ մանկավարժական փորձն է բացում հաջողության և աշխատանքից բավարարվածության ճանապարհը: Կ.Դ. Ուշինսկին նշել է, «որ փորձն իր մաքուր տեսքով չի ներդրվում, մտցվում է գաղափարը: Միայն այն ուսուցիչը, ով հասկանում է ինքնակրթության կարևորությունը իր մասնագիտական գործունեության մեջ և տիրապետում է այդ հմտություններին, կարող է մանկավարժական ազդեցության հարացույցից անցում կատարել ուսումնական տարածք »:

Ինքնակրթությունը ուղղված «Շախմատ» առարկայի դասավանդման արդյունավետության բարձրացմանը

Շախմատ առարկայի ուսուցումը տարրական դպրոցում ունի կրթական մեծ ներուժ, որը պայմանավորված է հետևյալ առանձնահատկություններով՝

- Շախմատը նպաստում է սովորողների տրամաբանական մտածողության զարգացմանը:
- Շախմատում զարգանում և կատարելագործվում են սովորողի երևակայությունը, վերլուծական կարողությունները, նպաստելով ուսումնական մյուս առարկաների ուսումնասիրմանը:
- Շախմատում դրսևորվում է նպատակին հասնելու համար հետևողական և քրտնաջան աշխատանքի անհրաժեշտությունը, որը նպաստում է աշակերտի հոգևոր աշխարհի ձևավորմանը:
- Շախմատը նպաստում է նաև աշակերտի ինքնադրսևորմանը, բարդ իրավիճակներում կողմնորոշվելու կարողությունների ձևավորմանը:
- Շախմատը, պարունակելով գիտության, արվեստի և սպորտի տարրեր, աշակերտի մեջ զարգացնում է ինքնուրույն աշխատանքի միջոցով հաջողությունների հասնելու կարողություններ:
- Սպորտի տեսանկյունից Շախմատը զարգացնում է աշակերտի կամային որակները, մինչև վերջ պայքարելու, օբյեկտիվ լինելու, հիշտ գնահատելու, ինչպես նաև արժանապատիվ պարտվելու կարողություններ:
- Արվեստի առումով այն զարգացնում է աշակերտի հաշիկը, գեղեցիկը ընկալելու և գնահատելու կարողություններ:

Առարկայի առջև դրված խնդիրներին և նպատակներին հասնելու համար հարկավոր է,որ ուսուցիչը ;

- Մշտապես ծանոթանա շախմատի դասավանդման ոլորտում ժամանակակից հետազոտություններին:
- Ծանոթանա նոր օրինակելի ու ինքնատիպ ծրագրերին, ուսուցման հասկացություններին, դրանց գնահատականներին:
- Ուսումնասիրի շախմատի և դասավանդման մեթոդների վերաբերյալ նոր գրականությունը.
- Բարելավի շախմատի ուսուցչի իր որակավորումը:
- Մասնակցի գործընկերների դասերին :
- Պարբերաբար իրականացնի մասնագիտական գործունեության ինքնավերլուծություն:
- Իրականացնի փորձի փոխանակում գործընկերների հետ:

Էմպիրիկ հետազոտություն

Հետազոտության հարցումը իրականացվել է տարբեր դպրոցների շախմատ և այլ առարկաներ դասավանդող ուսուցիչների շրջանում:

Հետազոտման նպատակն է պարզել արդյո՞ք ինքնակրթությունը հանդիսանում է ուսուցիչների առարկայական և մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների կատարելագործման միջոց :

Հետազոտման խնդիրները.

- ճշտել ուսուցչի վերաբերմունքը ինքնակրթությանը,
- Տանել մի շարք ուսումնասիրություններ տարբեր առարկաներ դասավանդող ուսուցիչների նկատմամբ,
- Վերլուծել ,քննարկել ստացված էմպիրիկ տվյալները,
- Կատարել եզրակացություններ:

Հետազոտման մեթոդները: Լիարժեք և ճշգրիտ արդյունքների ստացման համար օգտագործվել են հետևյալ մեթոդները՝ անկետավորում, զրույց, ստացված տվյալների քանակական և որակական վերլուծություն:

Հետազոտման փուլերը՝

- Հետազոտման պլանավորում, հարցաշարի բովանդակության փնտրում, համախմբում և նախապատրաստում:
- Ուսուցիչների հարցման անցկացում:
- Ստացված էմպիրիկ տվյալների մշակում և նախնական վերլուծություն:
- Էմպիրիկ հետազոտման արդյունքների ձևակերպում:

Չետագոտման օբյեկտը՝ ուսուցչի ինքնակրթությունը ի նպաստ մանկավարժական գործունեությանը:

Չետագոտման առարկան՝ ուսուցչի կողմից ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքների իրականացումը:

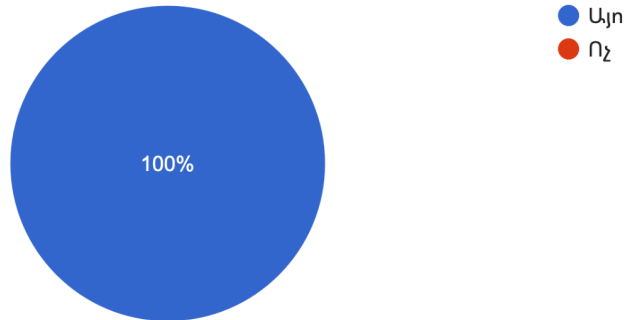
Չետագոտման ընթացքը՝

Իրական հետազոտությունն անց է կացվել տասներեք տարբեր առարկաներ դասավանդող ուսուցիչների մոտ: Չետագոտման ընթացքում պարզվել է, կողմ են արդյո՞ք ուսուցիչները ինքնակրթությանը, ի նպաստում է այն իրենց ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքների իրականացմանը, որ ոլորտներն են նպաստում ինքնակրթությանը և ինչ միջոցներից են օգտվում:

Յարգաթերթիկի հղում

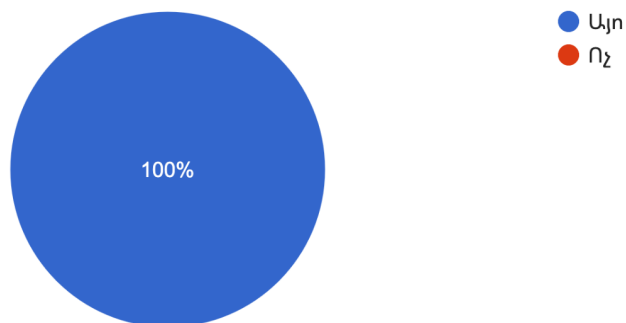
Համարում եք ,որ ինքնակրթությունը հանդիսանում է ուսուցիչների առարկայական և մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների միջոց:

13 ОТВЕТОВ

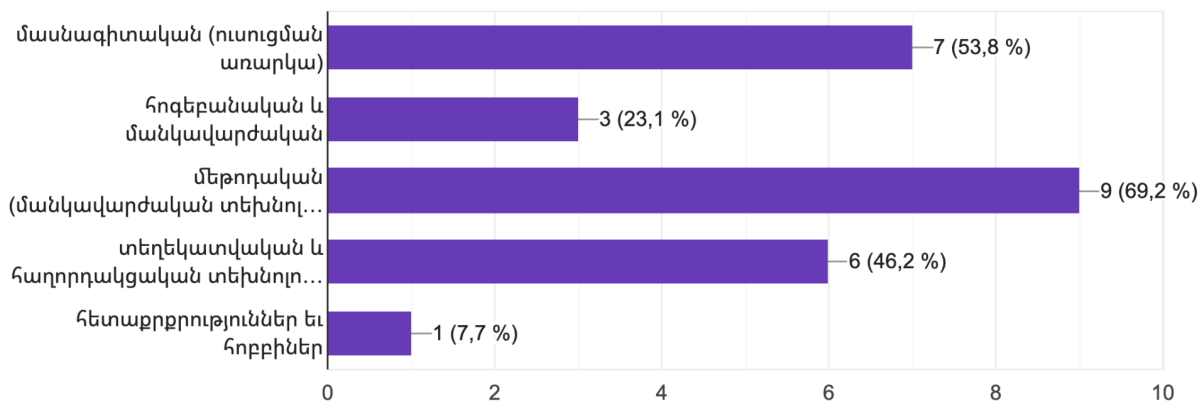
Արդյո՞ք ինքնակրթությունը կնպաստի ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքի կատարմանը:

13 ОТВЕТОВ

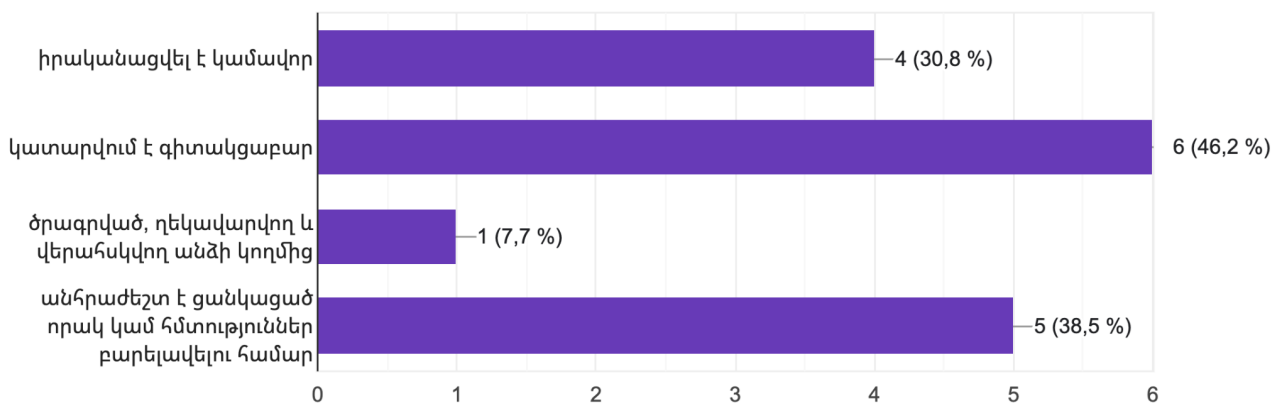
Ո՞ր ոլորտներն են նպաստում ձեր ինքնակրթությանը.

13 ՕՏՎԵՏՈՅ

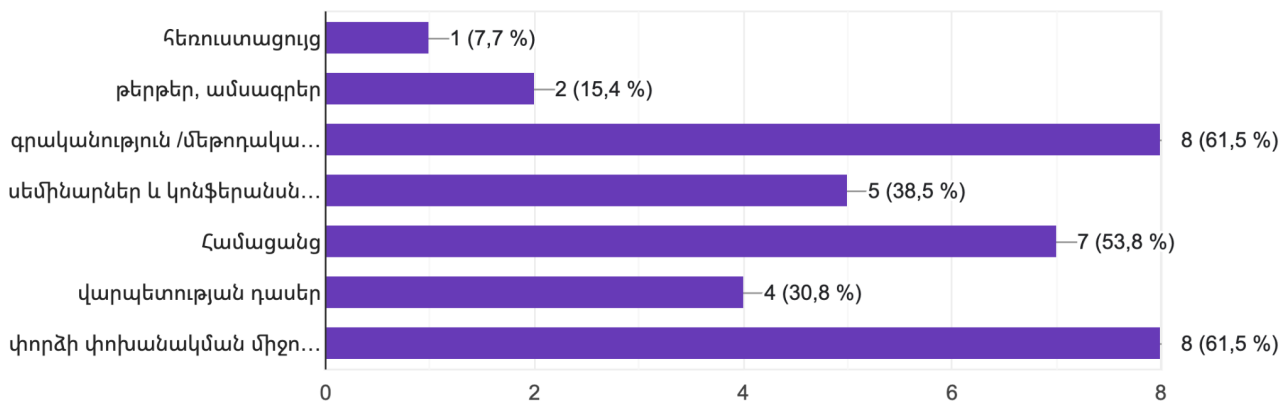
Արտահայտություններից ո՞րն է ինքնակրթության մասին.

13 ՕՏՎԵՏՈՅ

Նշված միջոցներից որո՞նք են ձեզ համար գիտելիքի աղբյուր հանդիսանում:

13 օտբետ

Ստացված տվյալներն ամփոփելով կարող ենք ասել, որ հարցված բոլոր ուսուցիչները գտնում են որ ինքնակրթությունը նպաստում է առարկայական և մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործմանը ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքների ընթացքում: Հարցմանը մասնակցած ուսուցիչների 69,2% նախընտրում են ինքնակրթության մեթոդական (մանկավարժական տեխնոլոգիաներ, ձևեր, դասավանդման մեթոդներ և տեխնիկա) ոլորտը, 46,2% ինքնակրթվում է գիտակցաբար, 61,5%-ի համար ինքնակրթության աղբյուր են հանդիսանում մեթոդական գրականությունը և փորձի փոխանակումը: Չրույցի ժամանակ ուսուցիչները նաև արտահայտվեցին, որ կատարում են որոշակի հետազոտական աշխատանքներ, որոնք արդյունավետ են, օգնում են ուսուցչին կատարելագործել իրենց առարկայական գիտելիքները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, ելնելով վերը նշվածից, կարելի է գալ հետևյալ համոզմանը, որ ուսուցչի առարկայական և մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների կատարելագործումը ստեղծագործական և հետազոտական աշխատանքի ընթացքում նպաստում է նաև ինքնակրթությունը:

Իսկ շարունակաբար ինքնակրթությանը զբաղվող շախմատի ուսուցիչը կկարողանա իրականացնել «Շախմատ» առարկայի ուսումնական նպատակները՝

- ձևավորել և զարգացնել սովորողի մտավոր կարողությունները,
- ձևավորել և զարգացնել սովորողի ինքնակազմակերպման և ինքնուրույն գործունեության կարողություններ և հմտություններ,
- զարգացնել սովորողի ուշադրությունը, երևակայությունը, կամքի ուժը, աշխատասիրությունը, նպատակասլացությունը, համբերությունը,
- զարգացնել սովորողի հիշողությունը,
- բացահայտել շախմատային օժտվածությամբ երեխաների:

Գրականության ցանկ

1. Ասատրյան Լ., Ջակոբյան Գ., Մանկավարժական հետազոտությունների մեթոդաբանություն, Ե., 2011 թ., 178 էջ:
2. Գիտահետազոտական աշխատանք կատարելու հիմնական սկզբունքները. մեթոդական ցուցումներ / Յովհաննիսյան Գ., Գալստյան Ն., Սողոմոնյան Մ., Մալխասյան Մ.; ԵՊՀ ուսանողական գիտական ընկերություն. - Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2014. - 72 էջ:
3. Միսակյան Ս., Ճախմատ: 2-4-րդ դասարաններ: Ոսումնամեթոդական ձեռնարկ:—Եր.: 2-րդ հրատ., 2018.-176 էջ:
4. Սարգսյան Վ. Ուսումնական հետաքրքրություններ:
5. Лизинский В.М. Новый учитель для хорошей школы. Методическое издание, Москва, 157 стр.
6. Сиволова Л. И. Совершенствование профессионального уровня и педагогического мастерства учителя 2020 г